

faunabeheereenheid
Zuid-Holland

Postbus 742
3300 AS Dordrecht
Telefoon 078 – 639 53 78

Faunabeheereenheid Noord-Holland
Postbus 649
2003 RP Haarlem
Telefoon 023 – 516 22 87
info@fbenoordholland.nl

Protocol damhert- en reetelling Noord- en Zuid-Holland

Maart 2012

Inleiding

Op 1 februari 2011 is het faunabeheerplan damhert Noord- en Zuid-Holland door Gedeputeerde Staten van beide betreffende provincies goedgekeurd. Ieder jaar worden in het plangebied – gelegen tussen IJmuiden en Den Haag - de damherten en reeën geteld. In de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD), het gebied met veruit de meeste damherten, wordt al jaren volgens een protocol geteld dat in de loop der jaren is geëvalueerd en soms is bijgesteld. De telling die in de AWD wordt uitgevoerd, de schemertelling, wordt in Nederland algemeen gebruikt en beschouwd als “best practice”. In 2011 is op 30 en 31 maart voor het eerst in het gehele plangebied geteld op basis van een gezamenlijk protocol. Dit protocol, beschreven door ing. C.F. Schoon van Innovatie en Praktijk Centrum Groene Ruimte (8 maart 2011), is gebaseerd op de telwijze van de AWD.

In 2011 is een beoordelingscomité opgericht dat als taak heeft de kwaliteit van de telling te bewaken. Het comité heeft het resultaat van de telling van 2011 vastgesteld en heeft besloten het protocol op enkele punten aan te passen. De organisatie van de telling en de rol van de verschillende partijen is vastgelegd, de instructie aan de tellers en het telformulier is verbeterd, tweede waarnemingen in dezelfde ronde (dubbeltellingen) worden niet meer genoteerd en de wijze van vaststellen van de minimaal aanwezige populatie is vereenvoudigd. Het betreft geen fundamentele wijzigingen in de telmethode. Hierna volgt een beschrijving van het aangepaste protocol.

Uitvoerende partijen

Organisaties uit het plangebied: wildbeheereenheden, terreinbeheerders en gemeenten.

De telling wordt uitgevoerd door terreinbeheerders, wildbeheereenheden en gemeenten uit het plangebied. Iedere organisatie stelt een telcoördinator aan.

Faunabeheereenheden

De coördinatie van de telling en de verwerking van de gegevens gebeurt door de Faunabeheereenheid Noord-Holland en de Faunabeheereenheid Zuid-Holland.

Beoordelingscomité

Het resultaat van de telling wordt vastgesteld door het beoordelingscomité. In het comité hebben vertegenwoordigers van de organisaties uit het plangebied, van de beide provincies en faunabeheereenheden en een vertegenwoordiger van de Dierenbescherming zitting.

Tijdstip telling

De telling vindt plaats rond eind maart/begin april. In deze periode

- heeft het grootste deel van de wintersterfte plaatsgevonden,
- zijn er nog geen kalveren geboren en
- is de vegetatiegroei nog beperkt waardoor dieren beter zichtbaar zijn.

Hierna zal de populatie naar een grotere zomerpopulatie groeien. Uitgaande van het telresultaat kan op basis van het aanwaspercentage (genoemd in het faunabeheerplan) een schatting worden gemaakt van de hoogte van de zomerpopulatie.

Bij het vaststellen van de teldatums wordt rekening gehouden met de maanstand, er wordt rond nieuwe maan geteld. De gedachte hierachter is dat reeën en damherten rond nieuwe maan de relatief kortere schemerperioden intensiever benutten om te foerageren dan tijdens nachten met volle maan waarin de schemerperioden langer duren.

Er vinden drie telronden plaats, de eerste 's avonds rond zonsondergang, de tweede de volgende ochtend rond zonsopkomst, waarna op dezelfde dag rond zonsondergang de derde telronde wordt gehouden.

De teldatums worden bepaald door de faunabeheereenheden en doorgegeven aan de overige uitvoerende organisaties. Er wordt ook een reservedatum vastgesteld voor het geval dat een telling vanwege weersomstandigheden niet kan doorgaan.

Telgebieden, telrouten en telploegen

Telgebieden

In 2011 is het plangebied opgedeeld in telgebieden die zijn vastgelegd op een GIS-kaart. Bij de vaststelling is o.a. het criterium gehanteerd dat ieder telgebied een ongeveer gelijke telinspanning kent, ieder telgebied moet in één telronde van

ongeveer twee en half uur volledig kunnen worden doorkruist. Afhankelijk van de vegetatie, de ontsluiting en het reliëf verschillen telgebieden onderling in grootte. De indeling in telgebieden ligt in principe langjarig vast. Er vinden drie onafhankelijke telronden plaats (avond-ochtend-avond), ieder telgebied wordt dus drie maal volledig doorkruist.

Telrouten

Het telgebied wordt volledig doorkruist via een van te voren vastgestelde telroute. In iedere telronde wordt de route één keer volledig afgelegd. In iedere telronde en ieder jaar wordt in principe dezelfde telroute gevolgd. De telling vindt volledig plaats vanuit een langzaam rijdende auto met uitzondering van de tellingen in die gebieden waar geen auto kan komen of waar de omstandigheden van dien aard zijn dat niet goed vanuit de auto kan worden geteld. In dat geval wordt de route te voet of eventueel met de fiets afgelegd.

Telploegen

Bij tellen vanuit een auto wordt het telgebied door een telploeg bestaande uit minimaal 2 mensen (meer mag, minder niet) die onder leiding staat van een ervaren persoon, geteld. Een persoon rijdt, de ander(en) telt (tellen). Het overgrote deel van de tellers dient te bestaan uit mensen met ervaring in het beheer (en of tellen) van grofwild. Tellers kunnen zowel medewerkers van terreinbeherende organisaties als ook particulieren zijn. Bij tellen te voet kan worden geteld door één ervaren persoon die bekend is met het gebied.

Telformulieren, telcoördinator en telronde

Iedere organisatie uit het plangebied die deelneemt aan de telling stelt een telcoördinator aan. De faunabeheereenheden verstrekken kaarten van de telgebieden, een Excel-bestand met de telformulieren en telinstructie aan de telcoördinatoren.

Indien op de kaarten van het telgebied de route niet is aangegeven, tekent de coördinator de route in.

De telcoördinator maakt voor ieder telgebied digitaal 6 telformulieren aan, voor iedere ronde een telformulier ree en een telformulier damhert. Deze formulieren worden opgeslagen onder de naam: "nummer telgebied" "R of D (ree of damhert)" "datum" "O of A (ochtend of avond)". Voorbeeld: 20D21032012A is het damhertentelformulier voor telgebied 20 voor de avondtelling van 21 maart 2012. De coördinator vult de hem bekende gegevens in op het digitale formulier en print de formulieren uit. De formulieren kunnen naar wens op A4 of A3 worden geprint.

Voorafgaand aan de telling instrueert de telcoördinator "zijn" telploegen en deelt aan iedere telploeg de telformulieren en kaarten van het betreffende telgebied uit. Meteen

na iedere telronde leveren de telploegen de volledig ingevulde formulieren in bij de telcoördinator.

Een telronde duurt in de regel twee en half uur. Er zijn echter ook telgebieden die in kortere tijd kunnen worden geteld. De telronde die 's ochtends plaatsvindt start voor alle telploegen/telgebieden op het tijdstip van de civiele schemering. De telronden die 's avonds plaatsvinden starten in de regel twee en half uur voor de civiele schemering. In telgebieden die in kortere tijd kunnen worden geteld, kan later worden gestart, de geplande eindtijd is de civiele schemering; de starttijd voor een telgebied dat in twee uur kan worden geteld is dus twee uur voor de civiele schemering.

Meteen na de derde telronde stuurt de telcoördinator (kopieën van) de door de tellers ingevulde telformulieren en de daarbij behorende kaarten naar één van de faunabeheereenheden.

Registratie tijdens de telronde

Per telronde gebruikt een telploeg een telformulier voor damherten, een telformulier voor reeën en een bijbehorende kaart.

Iedere waarneming van een individueel damhert of een groep damherten wordt vastgelegd op het damhertentelformulier. Iedere waarneming van een individueel ree of een groep reeën wordt vastgelegd op het reëntelformulier. Indien bij één waarneming zowel damherten als reeën worden gezien, dient de waarneming in tweeën te worden "gesplitst", de reeën worden op het reëntelformulier vermeld, de damherten op het damhertentelformulier. Iedere waarneming wordt ook vastgelegd op de kaart door het waarnemingsnummer (wrn-nr: 1/D, 2/D, 3/D...1/R, 2/R, 3/R....) of de waarnemingsletter (wrn-letter: A/D, B/D....A/R, B/R...) van het telformulier op de kaart te markeren.

Van alle dieren van een waarneming wordt de categorie bepaald en deze wordt vastgelegd op het telformulier. De volgende categorieën worden gehanteerd:

Damhert

Hert

Hinde

Spitser

Hertkalf

Hindekalf

Damhert N.A.¹

Kalf N.A.²

Ree

Reebok

---

¹ N.A. = niet-aangesproken, i.c. het geslacht en de leeftijd konden niet worden bepaald.

² N.A. = niet-aangesproken, i.c. het geslacht kon niet worden bepaald.

Reegeit
Bokkalf
Geitkalf
Ree N.A.³
Kalf N.A.⁴

Voor iedere waarneming wordt 1 regel van het telformulier gebruikt, de aantallen per categorie worden genoteerd via turven.

Alle reeën en damherten in een telronde die worden waargenomen en zich **binnen** de grenzen van het telgebied bevinden worden vastgelegd op het telformulier en worden gemarkeerd op de kaart met het waarnemingsnummer.

Waarnemingen van dieren die zich buiten het telgebied bevinden kunnen worden genoteerd op het telformulier in het vak "Waarneming buiten telgebied" en de waarnemingsletter wordt dan op de kaart gemarkeerd.

Indien men zeker is dat een dier of de een groep eerder in dezelfde telronde is waargenomen en vastgelegd, wordt de waarneming niet nog een keer genoteerd.

Verwerking van de gegevens

De telcoördinatoren vullen de gegevens van de "papier" telformulieren in op aangemaakte digitale telformulieren en stuurt deze digitale versies binnen twee weken na de telling naar één van de faunabeheereenheden. De faunabeheereenheden voegen alle ontvangen bestanden samen tot één bestand.

Het plangebied van het faunabeheerplan is opgedeeld in vier deelgebieden die allen bestaan uit meerdere telgebieden. Er is in 2011 een Gis-kaart gemaakt van het gehele plangebied van het faunabeheerplan damhert.

- Op deze kaart is het leefgebied van het damhert gearceerd.
- De vier deelgebieden zijn ingetekend. Het plangebied bestaat uit vier deelgebieden, van noord naar zuid, A tot en met D.
- De telgebieden zijn ingetekend. Deelgebied A omvat 22 telgebieden. Deelgebied B omvat 25 telgebieden. Deelgebied C omvat 2 telgebieden. Deelgebied D omvat 36 telgebieden.

De faunabeheereenheden stellen op de volgende wijze uit het samengevoegde bestand de minimaal aanwezige populatie vast:

- Voor ieder deelgebied worden alle dieren van een telronde opgeteld. De telronde met het hoogste aantal dieren bepaalt de minimaal aanwezige populatie van het deelgebied.

---

³ N.A. = niet-aangesproken, i.c. het geslacht en de leeftijd konden niet worden bepaald.

⁴ N.A. = niet-aangesproken, i.c. het geslacht kon niet worden bepaald.

- De minimaal aanwezige populatie in het gehele plangebied wordt verkregen door de optelling van de bepaalde uitkomsten van de vier deelgebieden.

Een telling van welk dier in de natuur dan ook, is altijd een momentopname. Er is geen methode voorhanden waarmee je het aantal damherten precies kunt vaststellen. Met de gegevens van de minimaal aanwezige populatie kan de trend goed worden vastgesteld. De werkelijk aanwezige populatie is zeker groter dan de minimaal aanwezige populatie.

De minimaal aanwezige populatie wordt bepaald door het aantal dieren dat is gezien gedurende één telronde (de hoogste). Tijdens een telronde wordt het gebied doorkruist via een vaste route. Uiteraard worden daarbij niet alle dieren opgemerkt. Hoe groot het aandeel gemiste dieren is, wordt in hoge mate bepaald door de “doorzienbaarheid” van het terrein. In een vlak terrein met weinig begroeiing, zul je bijna alle dieren zien, In een heuvelachtig gebied met bos, mis je in de regel een aanzienlijk deel van de populatie.

Het beoordelingscomité stelt het resultaat van de telling vast. Het beoordelingscomité beschikt hierbij over:

- De (kopieën van) de ingevulde telformulieren en kaarten. De telcoördinator dient deze formulieren meteen na de derde telronde naar één van de faunabeheereenheden te zenden.
- De door de telcoördinatoren ingevulde digitale telformulieren. De telcoördinator dient deze bestanden twee weken na de telling naar één van de faunabeheereenheden te zenden.
- Het door de faunabeheereenheden samengevoegde bestand van de digitale telformulieren.
- De kaart van het plangebied.

Bijlage 1	Korte instructie aan telploegen en schema gegevens naar faunabeheereenheden
Bijlage 2	Excel-bestand met telformulieren
Bijlage 3	Kaart van het plangebied met telgebieden

Bijlage 1

Korte instructie aan telploegen

- De telcoördinator geeft aan hoe laat en waar de telploegen zich verzamelen en geeft aan hoe laat de telronde start.
- Lever onmiddellijk na de telronde de volledig ingevulde telformulieren in bij de telcoördinator.
- Het telgebied wordt per ronde **één** keer volledig doorkruist via de van te voren vastgestelde telroute.
- Vul iedere waarneming van een individueel damhert of een groep damherten **binnen** het telgebied, in op een regel van het damhertentelformulier.
- Vul iedere waarneming van een individueel ree of een groep reeën **binnen** het telgebied, in op een regel van het reeëntelformulier.
- Geef de aantallen weer bij de betreffende categorie door middel van turven.
- Leg iedere waarneming vast op de kaart door het waarnemingsnummer van het telformulier op de kaart te markeren (1D, 2D, 3D... 1R, 2R, 3R ...).
- Noteer reeën en damherten die worden gezien **buiten** de grenzen van het telgebied in het vak "Waarneming buiten telgebied". Markeer deze waarnemingen op de kaart met de waarnemingsletter (A/D, B/D...A/R, B/R..).
- Indien u zeker bent dat een dier of groep eerder **in dezelfde telronde** is waargenomen en vastgelegd, noteer de waarneming dan **niet** nog een keer.

Schema gegevens naar faunabeheereenheden

- Onmiddellijk na de derde telronde kopieert de telcoördinator de papieren telformulieren en kaarten en stuurt de originelen of de kopieën naar één van de faunabeheereenheden.
- Binnen twee weken na de telling stuurt de telcoördinator de ingevulde Excel-telformulieren naar één van de faunabeheereenheden.